

Konkurence tuvplānā

- ▶ Numura tēma – atļauta sadarbība ar konkurentu
- ▶ Īsumā par būtisko:
 - [KP lēmums](#)
 - [Tiesu secinājumi](#)
 - [Pareizai zinošanai](#)
 - [Statistika](#)
 - [Eiro ieviešana](#)
 - [ES un mazumtirgotāji](#)

Sadarbība ar konkurentu: iespējas un riski

Līdzīgi kā indīgs augs, pareizi izmantots, kļūst par ārstniecības līdzekli, tā sadarbība starp konkurējošiem uzņēmumiem var būt gan smags konkurences tiesību pārkāpums, gan atļauta iespēja attīstīties, augt un darboties efektīvāk. Tādējādi, protot nošķirt atļauto sadarbību no aizliegtas, uzņēmums iegūst vēl vienu resursu savai darbībai.

Ar likumu konkurējošu uzņēmumu savstarpējām attiecībām ir novilkta [strikta robeža](#) – nav pieļaujamas sarunas par cenām un to veidošanu, ir aizliegta tirgus sadale un būtībā jebkādas tādas darbības un informācijas apmaiņa, kas ir vērsta uz konkurences ierobežošanu vai faktiski kavē reālu un godīgu konkurenci. Tomēr ne jau pašu konkurenci likums sargā. Aizsardzība nepieciešama tiem ieguvumiem, ko godīga uzņēmumu konkurence rada. Un tādu nav mazums. Pašiem uzņēmumiem tā ir motivācija attīstīties, bet patērētājiem tās ir zemākas cenas,

plašāka izvēle, augstāka kvalitāte, smaidīgākas pārdevējas vai jebkuri citi labumi, ko uzņēmumi izmanto cīņā par patērētāju izvēli.

Tieši tāpēc, ka konkurence ir nevis pašmērķis, bet līdzeklis mērķa sasniegšanai, ar likumu paredzēta iespēja no šī līdzekļa nedaudz atkāpties tad, ja mērķi – labumu patērētājam un tirgum – var sasniegt citādāk. Tas nozīmē – arī konkurējoši uzņēmumi var sadarboties, kamēr vien šīs sadarbības radītais labums pārsniedz nodarīto kaitējumu.

Kāpēc sadarboties

Cik dažādi ir uzņēmumi, tik dažādas var būt to vajadzības un iespējas. Sadarbība var būt praktisks, ikdienišķs risinājums, piemēram, vienošanās par [kopīgu loģistiku](#), kopīgiem iepirkumiem vai pārdošanu. Veiksmīgs risinājums var būt vienošanās par kopīgu preču reklamēšanu vai citām mārketinga aktivitātēm. Tā, piemēram, [viena no pēdējām Konkurences padomē vērtētajām sadarbības vienošanām](#) paredz, ka atlaides, ko saņem SIA „Astarte Nafta” un SIA „Sumata” klienta kartes īpašnieki, ar šo pašu karti

būs iespējams saņemt, arī uzpildot degvielu otra uzņēmuma degvielas uzpildes stacijās. Šāda vienošanās veicina uzņēmumu attīstību, turklāt dod būtisku labumu arī patērētājiem, jo ļauj saņemt atlaides abu uzņēmumu tīklos.

Sadarbība var skart arī ražojoša uzņēmuma pamatdarbību, vienojoties par specializāciju vai kopīgu preču ražošanu. Tā, piemēram, mazi uzņēmumi, kam pašu spēkiem var būt grūti nodrošināt visu ražošanas procesu, var vienoties sadalīt ražošanas posmus un kopīgi radīt gala

produktu. Tāpat kopīgs darbs var būt labs risinājums, lai veiktu dārgus pētījumus un ieviestu inovācijas. Ražojoši uzņēmumi var vienoties par kopīgiem standartiem, lai, piemēram, nodrošinātu savas produkcijas savietojamību. Te labs piemērs ir jaunās paaudzes mobilo telefonu lādētāji, kas izmantojami visu ražotāju tālruņiem.

Robeža starp atļauto un aizliegto

Tirgū katra situācija ir unikāla un nav iespējams uzskaitīt visas atļautās un aizliegtās darbības, tāpēc Konkurences likumā ir definēti pamatkritēriji, kam jāpiemīt sadarbībai, lai to uzskatītu par atļautu. Ja kaut viens no šiem kritērijiem neizpildās, uz atbrīvojumu no aizlieguma šāda vienošanās pretendēt nevar.

Konkurences likumā definētie kritēriji jeb zaļā gaisma sadarbībai:

1. ja vienošanās veicina preču ražošanas vai realizācijas uzlabošanu vai ekonomisko attīstību;
2. ja rada labumu patērētājiem;
3. ja neuzliek sadarbības partneriem ierobežojumus, kuri nav nepieciešami konkrētās sadarbības mērķu sasniegšanai;
4. ja nedod iespēju likvidēt konkurenci ievērojamā konkrētā tirgus daļā.

Atļauto vienošanos mērķis pēc būtības nav vērsts uz konkurences ierobežošanu, bet gan uz savas saimnieciskās darbības efektivizāciju, attīstīšanu, apvienojot resursus, darot konkrētus darbus sadarbībā ar konkurentu, bet vienlaicīgi ievērojot normatīvajā aktā noteiktās pieļaujamās sadarbības robežas.

Praktiski padomi, plānojot sadarbību

Atšķirība starp atļautu un aizliegtu sadarbību ir būtiska, tomēr ne vienmēr tūlītēji un bez rūpīgas iedziļināšanās viegli nosakāma. Rīkojoties neapdomīgi, uzņēmums sevi apdraud divkārt – gan riskējot pārkāpt Konkurences likumu un

Piemēru veidā atļautās horizontālās sadarbības vienošanās jeb vienošanās starp esošiem vai potenciāliem konkurentiem par kopīgu rīcību nolūkā efektīvizēt saimniecisko darbību minētas [Ministru kabineta noteikumos](#).

Tādējādi vienmēr aizliegtas būs [kartela vienošanās](#) (aizliegtas vienošanās starp konkurentiem) par cenu, tirgu, piegādātāju vai pircēju sadali, jo šāda rīcība labumu dod tikai vienošanās dalībniekiem un parasti ir tieši vērsta uz konkurences kavēšanu, ierobežošanu vai deformēšanu.

Lai atvieglotu sadarbības izvērtēšanu, Ministru kabineta noteikumos atsevišķi definētas tās vienošanās, kuras nevar radīt kaitējumu konkurencei un nav pretrunā ar likuma kritērijiem. Tā automātiski no aizlieguma tiek atbrīvotas šādas vienošanās:

- Kopīgs preču iepirkums, pārdošana, izplatīšana vai reklamēšana: ja vienošanās dalībnieku kopējā tirgus daļa nepārsniedz 15%
- Specializācijas vienošanās: ja vienošanās dalībnieku kopējā tirgus daļa nepārsniedz 20%
- Kopīga pētniecība un izstrāde: ja vienošanās dalībnieku kopējā tirgus daļa nepārsniedz 20%
- Kopīgi standarti: jebkad

saņemt par to paredzēto sodu, gan, neuzmanīgi rīkojoties ar savu komercinformāciju, riskējot zaudēt konkurences cīņā savam sadarbības partnerim. Tāpēc, plānojot sadarbību, būtiski rīkoties gudri un kontrolēt katru procesa soli:

Uzsākot vienošanos

- Jāidentificē, kas vienošanos varētu padarīt par aizliedzamu. Slēdzot vienošanos ar

konkurentu, svarīgi identificēt tos līguma aspektus, kas atbilst Konkurences likuma

11. pantā noteiktajiem aizliegumiem. Ja aizliegtas vienošanās jeb karteļa pazīmes līgumā ir, tad nākamais solis ir pārbaudīt, vai tās atbilst izņēmumam no aizlieguma. Tātad – vai izpildās visi četri minētie likuma pamatkritēriji.

- Jānosaka konkrētas sadarbības robežas. Plānojot un arī īstenojot vienošanos, īpaši būtiski ir raudzīties, lai darbības, kas tiek veiktas vienošanās īstenošanai, nepārsniedz tās, kas reāli nepieciešamas, lai sasniegtu vienošanās mērķi. Biežākā uzņēmumu kļūda šajā jomā ir pārmērīga informācijas apmaiņa, nododot konkurenta rīcībā tādu informāciju, kas nav nepieciešama konkrētās vienošanās mērķu sasniegšanai. Nenosakot sadarbības ietvarus, labi domāta sadarbība var nemanot pāraugt atļautas rīcības robežas, kļūstot par karteli. Tā 2011. gadā Konkurences padome sodīja piecus būvuzraudzības un projektēšanas uzņēmumus, kuru kopīgi radītā [pilsabiedrība kalpoja kā informācijas](#)

[apmaiņas un tirgus sadales platforma](#), nevis iespēja kopīgi piedalīties iepirkumos, kuriem individuāli tie nespēja kvalificēties.

- Ja nepieciešams, jālūdz palīdzība. Lai vienotos, uzņēmumiem nav nepieciešama Konkurences padomes atļauja, tomēr, lai pārliecinātos, ka situāciju izdevies novērtēt pareizi, uzņēmumam ir iespēja iesniegt ziņojumu un saņemt iestādes novērtējumu. Tas ir īpaši svarīgi tāpēc, ka strīda gadījumā pierādīšanas pienākums par vienošanās izņēmumu no vispārējā aizlieguma gulstas uz vienošanās dalībniekiem.
- Jāsaglabā pierādījumi. Informāciju un datus, kas apkopoti, plānojot un sagatavojot vienošanos, ir ļoti būtiski saglabāt. Tie kalpos par pierādījumu gadījumā, ja par vienošanās likumību radīsies šaubas un uzņēmumiem sava rīcība būs jāpamato konkurences uzraugiem.

Vienošanās gaitā

- Periodiski jāpārvērtē notiekošais. Katra vienošanās, kas tiek atļauta, tiek atļauta, ņemot vērā konkrētos noteiktā brīža apstākļus. Bet tirgus mainās, uzņēmumi mainās, un arī vienošanās būtība var nemanot mainīties un pārkāpt robežu starp atļautu un aizliegtu. Tāpēc ir būtiski regulāri pārvērtēt, vai esošais darījums šodien joprojām atbilst nosacījumiem, lai to uzskatītu par atļaujamu.
- Plānojot vienošanos, tās dalībnieki pārliecinās, vai vienošanās mērķis atbilst likumā noteiktajiem kritērijiem, lai vienošanos uzskatītu par atļaujamu. Savukārt vienošanās realizācijas gaitā ir būtiski sekot līdzi, lai šiem pašiem kritērijiem atbilstu arī vienošanās sekas.
- Jāargā sava komercinformācija. Rūpīgi sargāt no saviem sadarbības partneriem

informāciju, kas neattiecas uz vienošanos, uzņēmumiem pagēr likums – tas ir viens no nosacījumiem, lai vienošanās nekļūtu par aizliedzamu. Pārmērīga informācijas apmaiņa būtu lieks ierobežojums brīvai konkurencei. Šāda piesardzība ir arī paša uzņēmuma interesēs, lai nezaudētu konkurētspēju brīdī, kad sadarbība beigsies – bijušais sadarbības partneris, šodienas konkurents, kas zina pārāk daudz, var kļūt neuzveicams. Tāpēc jo īpaši svarīgi konkurentam nodot tikai minimālo nepieciešamo informāciju, turklāt rūpīgi apsverot, vai nepieciešamo informāciju iespējams apkopot tā, lai mazāk atklātu precīzus datus, piemēram, norādīt vidējās, nevis faktiskās izmaksas un cenas, vai datus apkopot pa izmaksu kategorijām.

Normatīvie akti, kas regulē sadarbības vienošanās

[Konkurences likums](#)

MK 29.09.2008. noteikumi Nr. 797 „[Noteikumi par atsevišķu vertikālo vienošanos nepakļaušanu Konkurences likuma 11.panta pirmajā daļā noteiktajam vienošanās aizliegumam](#)”;

MK 29.09.2008. noteikumi Nr. 798 „[Noteikumi par atsevišķu horizontālo sadarbības vienošanos nepakļaušanu Konkurences likuma 11.panta pirmajā daļā noteiktajam vienošanās aizliegumam](#)”

Īsumā par būtisko

Svarīgs lēmums

Pirmo reizi Konkurences padome ar lēmumu konstatējusi, ka tirgus varu ļaunprātīgi izmantojis nepārtikas preču mazumtirgotājs (AS „Drogas”). [Lielo mazumtirdzniecības ķēžu un to piegādātāju attiecību regulējums](#) Konkurences likumā tika ietverts 2008. gadā, un iepriekš šī regulējuma pārkāpumi konstatēti tikai pārtikas un ikdienas patēriņa preču tirgotāju Rimi un Maxima darbībās.

Lēmumā konkrēti aprakstīta AS „Drogas” pārkāpuma būtība, tādējādi ražotāji un piegādātāji, kas ikdienā saskaras ar pārmērīgu lielo mazumtirgotāju spiedienu, var salīdzināt savu pieredzi ar lēmumā aprakstīto un izmantot to sarunās ar tirgotāju vai lemt par vēršanos Konkurences padomē.

[Vairāk par konstatēto pārkāpumu šeit](#)

Tiesa lemj par darbinieka atbildību un pārkāpumu pierādīšanu

Šī gada 28. janvārī stājās galīgā spēkā spriedums, ar kuru Augstākās tiesas Senāts apstiprināja – izmeklējot konkurences lietas, Konkurences padome drīkst izmantot pierādījumus, kurus ieguvušas tiesībsargājošās iestādes krimināllietu ietvaros. Šādu rīcību apstrīdēja uzņēmumi, kurus Konkurences padome 2006. gadā sodīja par aizliegtu vienošanos par mazuta piegādi Daugavpils pašvaldības siltumapgādes uzņēmumam. Konkrētajā lietā kā pierādīšanas līdzekli Konkurences padome izmantoja arī datus, kurus krimināllietas ietvaros ieguvus Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs.

Tāpat Senāts spriedumā norādījis – uzņēmums nevar izvairīties no atbildības par dalību aizliegtā vienošanā arī tad, ja šī vienošanās tiek īstenota ar tādu fizisku personu starpniecību, kas nav konkrētā uzņēmuma darbinieki vai amatpersonas. Šis Senāta secinājums ir būtisks efektīvai Konkurences likumā noteiktā vienošanās aizlieguma piemērošanai. Būtiski, ka arī Eiropas Savienības tiesa jaunākajā prejudiciālajā spriedumā ir vērtējusi pārkāpumā vainotu uzņēmumu centienus norobežoties no darbinieka, kas tieši piedalījās aizliegtā vienošanās, rīcības. Tiesa, līdzīgi, kā tā bija lēmusi arī senākās lietās, nosprieda – *lai konstatētu, ka pastāv konkurenci ierobežojošs nolīgums, nav jāpierāda uzņēmuma juridiskā pārstāvja personīgā rīcība vai īpaša piekrišana, ar kuru šis pārstāvis uz pilnvaras pamata ir atļāvis sava darbinieka, kas bija konkurenci ierobežojošas sanāksmes dalībnieks, rīcību.*

[KP lēmums šeit \(.pdf\)](#)

[Tiesas spriedums šeit \(.pdf\)](#)

[ES tiesas spriedums šeit](#)

Kad jāizvēlas starp pārkāpuma atklāšanu un publicitāti

Ja radušās aizdomas, ka, piemēram, konkurenti vai sadarbības partneri iesaistījušies aizliegtā karteļa vienošanās, neinformējiet par to pašus aizdomās turētos. Konkurences tiesību pārkāpumu pierādīšanai nepieciešami konkrēti pierādījumi, bet aizdomās turēto brīdināšana pirms Konkurences padomes iesaistīšanās dod viņiem iespēju jebkurus pierādījumus iznīcināt. Izvēloties publicitāti kā prioritāti, jārēķinās, ka visticamāk pārkāpēji nekad netiks saukti pie atbildības. Negatīvs piemērs – [AS „Sadales tīkls” rīcība](#), saskaroties ar iespējamu pārkāpumu elektrolīniju trašu tīrīšanas iepirkumā.

Interesanti skaitļi

41	par tik Konkurences padomes lēmumiem šobrīd dažādās instancēs rit tiesvedība
12	tik pārsūdzētās Konkurences padomes lietās 2012.gadā tiesvedība tika izbeigta
100 %	tik no pērn izbeigtajām tiesvedībām tiesa atstāja spēkā negrozītu Konkurences padomes lēmumu
33 %	tik no Konkurences padomes 2012.gadā pieņemtajiem lēmumiem tika pārsūdzēti

Aktuāli – gadīga eiro ieviešana

Vienas no galvenajām bažām gaidāmās eiro ieviešanas kontekstā – vai tā neizraisīs nepamatotu cenu kāpumu. Galvenais pretpēks šādam notikumu scenārijam ir patērētājs, kas ar savu izvēli pirkt vai nepirkt var vislabāk parādīt, ka neatbalsta negodprātīgu komersantu vēlmi audzēt ieņēmumus valūtas nomaiņas aizsegā.

Savukārt Konkurences padome atgādina – gan ikdienā, gan eiro ieviešanas periodā uzņēmumiem sava cenu politika jāveido patstāvīgi un nav pieļaujama nekāda rīcības saskaņošana.

Lielo mazumtirgotāju tirgus vara – EK uzmanības lokā

Lai arī ES dalībvalstu iekšējie tirgi ir diezgan atšķirīgi, tās arvien biežāk saskaras ar problēmām, ko izraisa pārmērīga ikdienas patēriņa preču mazumtirgotāju koncentrācija un attiecīgi arī tirgus vara. Latvija bija viena no pirmajām valstīm ES, kas ieviesa īpašu regulējumu, lai aizsargātu mazo ražotāju un piegādātāju intereses. Šobrīd risinājumi tiek meklēti ES līmenī un Eiropas Komisija ir publicējusi Zaļo grāmatu par negodīgu komercpraksi starp komersantiem pārtikas un nepārtikas piegādes ķēdes ietvaros Eiropā, [aicinot ieinteresētas puses līdz šī gada 30. aprīlim atbildēt uz Zaļajā grāmatā iekļautajiem jautājumiem](#).

Drīzumā:

- Konkurences padomei jāpieņem lēmums lietā, kuras ietvaros iestāde pārbaudīja, vai triju Latvijas lielāko degvielas mazumtirgotāju darbībās nav saskatāmi konkurences tiesību pārkāpumi
- Turpinās Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likumprojekta saskaņošana starp ieinteresētajām pusēm, lai drīzumā to iesniegtu izskatīšanai Ministru kabineta komitejas sēdē. Likumprojekts izstrādāts, lai nodrošinātu labāku regulējumu pārtikas preču mazumtirdzniecībai par pašreiz Konkurences likumā ietverto dominējošā stāvokļa mazumtirdzniecībā regulējumu.